

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 25.

НА ЦЕТНИЉУ, У СУБОТУ 6. ОКТОБРА (18. ЛИСТОНАДА) 1873.

ГОДИНА I.

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“ излази један пут недељом. Стаје: за ПРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. 6; по год. 3; четврт год. 1. 50. н. За СРБИЈУ г. 7; по г. 4. 30.; четврт 1. 75. н. За све друге земље год. 8 по год. 4; четврт год. 2. За остале шаћа се за ред 5 поштом. Предлата и све наручбине шаћу се администрацији, а доноси уредништву на Цетниљу.

В. ЕМАНИЛ У БЕЧУ.

Од како је аустро-угарској влади пошло за руком да у Бечу свјетску изложбу отвори имамо појава отуда, које би знаци били да се зауставља досадањи тако названи логички развој свјетских догађаја, које би морале због тога измијенити досадање начине једне велике чести јеврејских публициста о скорој будућности особито аустро-угарске царевине.

До сада се становито вјеровало у коначно допуњење јединства њемачког и италијанског, у сведење аустријске царевине на угарску краљевину, отуд у пропаст турске царевине и т. д.

Ал' како сада да измиримо ту вјеру са њекијем владалачкијем посјетама и дочекима у престоници аустријске царевине, са окруњенијем гостима цара аустријског, особито са Виктојом Емануилом у наручја Хабсбурговаца?

Истина је, краљ италијански рађа од једне Хабсбуркиње а с другом је родио ћеду своју; ал' је истина такође да би те успомене прије могле оладити него ли разгријати хабсбуршка срца према италијанскоме госту.

А гдје је велико војводство Тоскане, гдје ли војводства Модене, Парме и Пјаћенце, која су уживали огранци хабсбуршке династије докле их В. Емануил не протера из Италије?

А колико је времена прошло да је тај исти мио гост аустријски најсјајнији камен са аустријске круне здерао а од царевине аустријске најбогатију и најљепшу јој краљевину ломбардо-милетачку отргнуо?

При том не треба заборављати осјећаје и одношаје хабсбуршке куће са Ватиканом, са папом, ком је В. Емануил свјетску власт одузео и сами Рим; који разгласује да га је паче сужњем својијем учинио, то позивље сав свијет католички да га ослободи из руку тог невјерног и анатемизираниог краља.

Све је ово најбоље познато било В. Емануилу и за то се није могао никад накатити да пут Беча крене ма да су га одовуда непрестано дозивали, ма да су га савјетници државни на тај пут нагонили.

Ипак смо виђели В. Емануила у бечкијем царскијем дворонима као мила госта!

Ово чудо још се није престало тумачити те га и ми не можемо ћутке прећи.

Како има људи који вјерују у даљи развој так пошљедњијех свјетских догађаја, тако их има који вјерују у повратак пређашњег стања, у расуло њемачкога царства и јединства италијанскога. Том расулу имале би знак дати Француска, која има да се Прусија освети и да папу из сужњества избави. Природни савезник Француски и противу Прусије и противу Италије имала би Аустрија бити. Интереси државни, династички и религиозни тај савез утврђују. То је свакоме јасно.

При том се у Славенству неповјерење и страх од њемачке силе породило. Истина је, не може бити пријатељства приснијег од оног између два цара сјеверна, али су оба стара и слаба. Ко може амчити, сутра кад се на престо попне син Алек-

сандров да ће исту политику очину слједити када може другу мсжда много кориснију са Француском!

Све ово не могу из вида губити у Берлину особито. За то се треба зауставити и до блужних времена одложити допуњење народног јединства. Најиреца је нужа сада изнутра осигурати оно што се постигло; ал' моћни и опасни непријатељ домаћи недопушта! Ултрамонтанизам, црна интернационала, рим-папизам — то је естрашило што прикупља големе силе своје да напредак заустави, да опстанак свој сачува — то је природна реакција успјеха народносно и религиозне слободе. И пошто није апсолутна немогућност да се бар и за њеко вријеме Борбонци у Француску и Шпанију поврате, одкуд би ова невгдљива велесила снагу удвостручила, треба то зло предвидети и у клици сатријети.

И ту се кнезу Бисмарку указала потреба од помоћи аустро-угарске царевине, која је не само прибежиште протеранијех језуита из Италије и Њемачке, него која их је и зван својијех граница досада свуда узимала у заштиту.

Одузети ултрамонтанизму ову заштиту и земљиште испод нога му — то је сврха најновије политике Бисмаркове и савеза итало-аустро-њемачког, за који се вели да је утврђен — и та је политика само могла нагнати В. Емануила у Беч и зауставити, за вријеме одложити коначно уједињење њемачког и италијанскога народа, што незначито одрећи га се за визда.

Овдје би имали оправдати, образложити улазак Аустро-Угарске у тај савез, кад неби владала оваква неизвјестност по свој Јевропи, када се неби налазила између Њемачке и Италије, када Русија неби уз Пруску била, када би Аустро-Угарска дома мирна била што условљава снагу сваке државе, и када неби била брод без кермила!

Ипак држимо да се ико други нашао на челу вањскијех послова осим грофа Андрашија, да ни у преговоре таковог савеза неби ступио. Гр. Андраши је познат као велики патриота мађарски на првом мјесту и као таковоме неби и мало бити много жао да се садања аустро-угарска царевина сведе на угарску краљевину, па као мудар државник нехоће Бизмарка срдити, који би се могао и Мађарима осветити.

Пријатељи даме даљег развоја опшљедњијех догађаја небише се имали бојати пријатељства и савеза аустро-итало-њемачког, што се надозире и огледа у посјети и дочеку краља италијанског у Бечу. То је пријатељство измајсторисано и привремено докле узбуде Бисмарку треба од аустро-угарске помоћи противу ултрамонтанизма, и докле аустро-угарска царевина узбуде принуђена да угађа Бисмарку.

Најгоре је што то стање може дуже времена потрајати, чега се ми Срби имамо највише бојати!

Т.

ТУРЦИ У ЈЕВРОПИ.

(Свршетак.)

У новије вријеме застало је прогањање Османлије ушљед постанка дипломатског грдила,

тако званог „источног питања“. Источно питање састојало би се у томе, која државна организација има да ступи на мјесто пропале Турске на Балканском полуострву. Инглешка и Француска (са пошљедњим већ мање) хоће да сачувају своје трговачке и материјалне интересе, сувише боје се, да Русија не освоји Балкански полуосток и своју власт непростре до Босфора, па за то хоће да ријеше источно питање реформама, престројством турског скитачког племена, а сама Турска да се одржи. Као што је источно питање умјетнички и силом створено, тако је и цивилизована Јевропа нов поглед на стање у Турској усвојила. Она је огласила Турску способном за живот, а за Хришћане у Турској, које Турци петстотина година гњечили најнечовјечије, говори да нијесу за цивилизацију, да нијесу дошли за самостални државни живот и да нагињају интересима руским, који су противни слободи. Чисто не може човјек вјеровати, колико се просуло глупости, незнања и неваљалства у новије вријеме, у штампани и у саборима, да се заведе јавно мишљење. Јевропа хоће силом да заборава сву ужасну и срамотну, труду азијатску владу за више од четири вијека, а пропушта међутим гласове, који говоре, са сажаљењем о „сиромашнијем добријем Турцима“, који не троше зној и труд Хришћана, да беспослено проведу свој ћед, који говоре да су Грци неваљали и лијењи, те им свакојаке пороке намећу, да су Србијанци свињари, а јуначки Црногорци, који већ петстотина година бране своју слободу и народну независност, да су „разбојници“ и „људи што главе сијеку“.

Да ту глупост и неваљалство разчистим — задатак је ове књиге моје „Турци у Јевропи“. Ријешење тога грдила, које су владе и дипломатија „источним питањем“ називали, не стоји у томе, хоће ли која од великих сила, Русија, Аустрија, Француска или Инглешка завладати на Босфору, него у коначном ослобођењу петнајест милиона јужнијех Славена и Грца на Балканском полуостроку, испод јарма проклетог народа, који је неспособан за владу по својој народној особности, по својој религији и по свом друштвеном уређењу. Јесте и остаје срамота за све велике силе, да један милион Турака држи у ропству петнајест милиона Хришћана.

Сви народи, југославенски и грчки, који у турском ропству чаме, потпуно су способни да образују своју самосталну, слободну државу. Да ти народи нагињу руском господарству, то је срамна лаж, тек да се сумњиче, а у истини они једино теже за својим народним ослобођењем и уједињењем. Симпатије, које они осјећају према Русији, потичу једино из сродства и из те околности, што Русија, једина од велесила потпомаже, њихову тежњу за ослобођењем.

Турски елемент нема у себи животне снаге и он свакијем даном изумире. Влада Турака у Јевропи нити је потребна, нити је могућа. Појевропити турски народ, обратити турску владу у јевропску исто је немогуће; или јевропско велесиле морају изнаћи начин, како да се турска личност у јевропску препороди, многоженство у Турској укине, турски породични живот постане јевропски, назори исламства искорјене, а турски народ са свијема хришћанскијем народима на Балкану измире. Све реформе, које су до сад на наваљивање велесила у Турској предузимане значиле су само замазивање и поправљање непоправимих одношаја и ограничавању се једино на Цариград, и још њеке веће вароши, па и те су забациване и никада неће бити у стању Турца препородити. Ислам не може се никад у никак довести у склад са данашњим напретком времена.

жом у Бањаку одвели, ће се се ваља, — из-
прага повести. Ми се бојимо, — а дај боже, да
тако не буде, да ће нечовечност и надутост А-
сими паше, тако далеко ићи, те ће нашу браћу,
ни криву, ни дужну, осудити, и камо у заточеније
послати, а поготову, ако им у Бањаку, ће стра-
ни консула нема, судили буду. —

Прича нам један пријатељ, који је не давно
у Сарајеву био, да је руски консул, г. Кудрија-
цев, од петроградске владе, налог добио, да што
скорије, право стање ствари у Босни јави, и
добро се извести: што је у самој ствари исти-
нитог, и за што су, многи Срби затворени, и у
Аустрију пребјегли? У Сарајеву мисли се, да ће
Русија, кад то од свога консула захтјева, шак
неке строге мјере употребити, и било у чем, ста-
ње страдајуће браће олакшати. Вријеме би и би-
ло, да се Русија озбиљније, и живље, за своју
браћу заузме, јер је то и за Русију, као и за
Србију, и Црну Гору понизително, да јој браћа,
тако страдају, и пропадају, а нико се, ни жив
непоказује. Незахтјева се, ако то Русија не жели,
да се Турској рат објави, али Русија може својим
посредством, код турске издјенствовати, да гонења
престану и да се народу, право учини, као што
је Србији, и Црној Гори, пут отворен, у прилог
своје браће, говорити, и радити. — Види ћемо,
да ли ће се што, у томе смислу обистинити, и
да ли ће се наша браћа, што користити?

Из Србије пишу, да ни једна понуда, за
грађење гвозденог пута, примљена није, и опет
је нови патјечај расписан.

Нови српски министар финансије, г. Чедомир Ми-
јатовић напустио је своје мјесто, и велику вољу по-
казује, да српску трговину и новчано стање, поправи
и унапреди. Протлих дана сазвао је трговачке
стручњаке савјетјујућ, како би било, да се у Би-
ограду борза установи, и артински новац, на по-
добје руски благајнички учтунца, изда; да се
Биоград за слободни пристан (Porto franco) про-
гласи и т. д. ?

Сад је млада снага, ствар у своје руке пре-
узела, и тако се поуздати можемо, да ће наша
браћа у Шумадији, на просвјетном, трговачком, и
производном пољу све боље напредовати. —

Из Русије т. ј. Јалте телеграфишу да је
тамо енглески принц Единбургски, будући зет
цара Александра присио, и да ће њеко вријеме,
у царском породичном кругу пробавити.

Поводом неплодне године у њеким крајевима
Русије, образовала су се разна добротворна дру-
штва, која ће за страдајуће у оскудици притећи,
народ добровољне прилоге купити, и као што
јављају, у први мах скупљене су знатне своте.
У Аустро-Мађарској показује се ове године, због
неплодне године, велики недостатак у житу. Ма-
ђарска влада да олакша народу, истакла је пред-
лог, да се за ову годину на увоз жита, из ино-
земства, нарочито из Русије, и подунавски кне-
жевина, царина (ђумрук) укине, што је и од за-
једничког министарства одобрено, и за који дан,
студиће тај указ у живот. Таки поступак од
стране мађарске владе хвале је вриједан, пак и
ако ће то држави повчану штету доприијети. —

Точешће поговара се, да ће калуђери и
други бургјашки, краља и мађарску владу напента-
ти, да се без сабора, српски митрополит патри-
јарх наименује, и да се послје 160 година,
права српског народа погом погазе. Може бити,
да се мађарска влада тако далеко заборавити не-
ће, што би врло хрђаве пошљедице имати могло,
и само би мађарској влади неприлике прибавити
могло. Српски народ прије него што је у Аустро-
Мађарску прешао, и док је своје владаре имао,
бирао је себи црковног поглавицу, та је права,
која су му усвојена, и ујамчена, и у новој домо-
вини све до сад ужива, и ваља их ни сад из-
губити неће. Све је могуће, а до нашег народа
стоји, да издура, пак ће и побједити. —

ПАРНИЦА ПРОТИ БАЗЕНУ.

Расправа у парници проти маршалу Фран-
цуске, Базену, започела је, како то већ јависмо
6. Октобра у Тријанону. У првим сједницама
читати ће се огромна оптужба, која, како то пишу

паришки дописници, што оштрије жичоше Базеново
дјеловање у пошљедњом рату. Спис тај важан је,
да се узмогне разумјети даљни течај расправа,
па му с тога приопћујемо извод, који садржаје
све главне тачке оптужбе. Извод гласи овако:

„Рат г. 1870 започет без прирава, без оз-
биљних савеза, без ратне основе проти неприја-
тељу, који је већ одавно сновао нашу пронаст,
побјеше и ред тешких пораза и несрећа.

Међу овјем несрећама била је најтежа она,
која је стигла мечку војску, јер је уништила све
наде у даљно успјешни одпор проти душману. А
је ли се рат и даље наставио, то му је узроком,
што су Французи схватили, да у очи раскомадања
њихова земљишта ваља дигнути на оружје све,
што оружје посити може, да буде француски
народ властан рећи: „све је пропало, али није
пропала част“.

Борбе мекке војске и жалостна јој судбина
чине дакле главну тачку у рату г. 1870. Удес
ове војске био је повјерен маршалу Базену. О
њему висно је удес домовине, али он повјерењу,
што су га ув уложили, није одговорио.

Несрећа је света, ако је уз њу владало пош-
тене; по јесу ли кога кукавне намисли особне
славичности потицале на одлуке, послјешујуће
пропаст, тад ваља, да правда врши своју дужност.

Маршал Базен небијаше само заповједником
своје војске, већ и тврђе Меца.

Држећи своју војску у логору, учвршћену
опколи, постао је он, заповједником војске, у-
једно и заповједником тврђаве Меца.

Интерес војске и тврђаве бијаху с тога у
тијесну савезу. С те ситуације имају и одредбе
и кораци маршала Базена двоструки значај. Из-
трагом се пронашло, како је Базен већ у првом
почетку рата много допринио нашем поразу код
Форбаха, јер није ђенералу дивизије трећста во-
јенога тијела наложио, нека што прије притече у
помоћ ђенералу Фросарду, прем је био овому
јавно, да ће му онај први доћи у помоћ.

Израга установила је слиједеће учине, на-
стале иза како је Базен преузео заповједништво,
из којих произлази, да није прије него ли је узео
уговорати с непријатељем, учинио све, што му
налагаху дужност и част.

Маршал преварио је повјерење цара, који
му је наложио измицати: 1. тим, што је одласком
војске оклијевао све до 14. Августа; 2. што није
разорио мостове, којима се непријатељ могао
нослужити; 3. што је провалив из Меца, почео
тек једним путем, прем су му биле отворене че-
тири цесте; 4. што је наложио, да се врати влак,
који је његовој војсци возио живежа; 5. што није
17. Августа даље кренуо својом војском.

Маршал Базен пустио је у битци сд 18.
Августа, да непријатељ уништи момчад једнога
његових ђенерала, маршала Канроберта, прем је
овај непрестано тражио помоћ, и у доба, гдје му
је цијела причува била без посла. Маршал Базен
варао је све до под конач Августу цара и мини-
стра рата и о свом положају и о својим основама:

1. Тиме, што је изјавио да нема ни доста
живежа ни довољне запре, да настави свој пут;
што је 19. Августа изјавио накану, продријети у
Монтинеди, па тим хтјео доказати, да му је и
послије сент — приватске битке у свако доба
могуће, продријети тим правцем. — Ушљед тих
вијести кренуо је маршал Мак Махон к Мази.

2. Што је 26. Августа, кад је већ знао за
долазак шалонске војске криво обавјестио мини-
стра, да му није могуће, силом продријети кроз
непријатељске чете, дочим је у исто вријеме пи-
сао маршалу Мак Махону, да може продријети,
кад му се усхтје. Маршал Базен није ниједан пут
озбиљно покушао, притећи у помоћ маршалу Мак
Махону, прем га је поткнучо на полазак. Одатле
потекао је седански пораз.

Маршал Базен злорадио је повјерење подре-
ђених му вођа у сједници ратнога вијећа, државна
26. Августа у Гринорту: 1. тим, што им је за-
тајио, да се примиче шалонска војска; 2. што им
није јавио садржаја депеша, посланих цару и
маршалу Мак Махону; 3. што је разгласио, да
има у војске само за једну битку зајире прем је
од 22. Августа знао, да је опет провиђен залихом.

Маршал Базен није већ 20. Августа, на дн
кад се одлучио узмак шалонске војске те се тврђа
Мец имала оставити свому удесу, одредио оно,

што се по декрету од 13. Октобра 1863 има
одредити, чим којој тврђави пријети обсада.

Маршал Базен пропустио је у час, гдје се
вратно у учвршћени табор, да прама пропису и-
стога декрета из околице надомјести оно живежа,
што му је војска већ потрошила била.

Маршал Базен пије, одлучив, остати у учвр-
ћену логору, учинио ништа, да се војсци намак-
ну ванредна помоћна средства.

Маршал Базен пустио је, да се разграби и
разтрони живеж тим: 1. што није с мјеста сма-
њило оброке момчади; 2. што није одредио, да и
пучанство маде добијати храну на оброке; 3.
што је допустио момчадима, да и преко својих
оброба купују круха у граду; 4. што је пустио,
да се коњи хране житом и соли, дочим је у
тврђи било доста крме, којом се могло хранити
онолико коња колико је требала момчад, потро-
шив крух.

Маршал разгласио је криве вјести, приобће-
не му по непријатељу г. Дебезу, усљед којих је
могла војска клонити духом.

Маршал Базен позвао је непријатељскога
врховнога заповједника, нека му јави, какво је
стање Француске, прем декрет од 13. листопада
налаже заповједнику тврђава, да невјерују ни-
каковим вјестима, долазећим са непријатељске
стране.

Маршал Базен, признав нову владу, саслу-
шао је његове, што му их је неки Рењер до-
носио не из Француске већ из других земаља,
и основе, што их је исти тај агент изradio био.

Маршал Базен наложио је истому Рењеру,
нека изјави, да је он приправан, предати се са
својом војском, под увјет, да му се дозволе вој-
ничке части, прем је још онда имао за цијели
мјесец живежа и зајире

Маршал Базен приопћио је истому Рењеру
вријеме, докле ће му узтрајати живеж, па тит
државну тајну издао човјеку, који није имао у-
за се по пролазницу, подписану господином
Бисмарком.

Маршал Базен, понудио је 29. рујна и опет
ђенералу Стјел-у предају. Маршал Базен тру-
дио се систематично влади народне обране: 1.
тим, што је у разних згода зумудно, ступи с њом
у дотицај буди по одасланицих буди путем зра-
коплова 2. што није у двије депеше ратному
министру — од 1. рујна до 20. листопада —
разложио прво стање своје војске.

Маршал Базен потратио је цијело вријеме,
док му је војска била спремна на бој и без-
послици, га никад покушао, отети се капитула-
цији буди наваљујући непрестано да непријате-
ља, неби ли се овај оканио блокаде.

(Наставиће се.)

Први списак добровољнијех прилога, који
су нам већ стигли за нашу страдајућу браћу
Бошњаке, донијећемо у идућем броју.

О Б Ј А В Е.

19. о. м. нашао је г. Закарија, овдашњи а-
гент од Лојда аустро-угарског, један замотуљак
новаца. Ко је изгубио нег се јави овдашњему
комесару г. Будисављевићу са очитовањем, који
су новци и колико их има и у каквом су замо-
туљку. Мисли се, да их је изгубио који Црногорац
путник. Нађени су на обалу морску.

Будва, 20. Септембра.

Један чиновник православно у Далмацији сд
1600 ф. годишње плате, који прилично изгледа
и неима јоштер 40 година, намјерава се женити.
Тражи за то једну другарицу, по могућству пра-
вославног закона, ако и није много лијепа, од
15 до 20 година, и да имаде прђију од 20 до
30 хиљада ф.

Обећавајући највећу тајност, моли да би му
се јавило са овом адресом:

Пр. Г. Р. Котор — poste restante.

(3—1)